

ЛАЈОШ КЕСЕГИ
МИСЛИ НА МЕНЕ!

Есејистичка срча

Наслов оригинала
Köszegi Lajos
Ne légy távol!
Esszétörések
Medium, Veszprém, 1993.

Избор, превод и поговор
Сава Бабић

КУПКА

Устани!

1.
Приближавамо се једном свету који ће бити гори од свих досадашњих. Удаљавамо се од стварности која никада није била наша. После ретког тренутка сазнања о њој остала нам је слаткогорка успомена: неразборитост кривотворења или равнодушност збуњивања.

2.
Они који су се уздали у нестанак Запада, јер је, као што рекоше, исцрпео своје могућности, веровали су у један свет који никада није постојао, којег су се *унапред* сећали они који га никада видели нису. Они који се нису *унапред* сећали, него живели узмакнувши, мрзећи, смејући се, сталну кризу су сталним протестима обухватили у молитве својих погрда. Рачунали су на крај, на једно једино што сви

сазнамо, без изузетка. Између краја и почетка налази се све, као између насладе и муке очишћење (жеље очишћења).

3.
Најважније моје наслеђе јесте спавање. Од рођења спавам и не сањам. Ако бих се мрднуо, прикључио бих се онима који верују у још неко релативно одвајање. Одвојити се од људског рода и ступити у везу с нечим *Сасвим Другим*. Могуће или немогуће? Оно што је могуће, или што тиме сматрам, отпада.

4.
У доба духа редукованог на мирис (мудре животиње морају да помру). Славу опажања ћемо пожњети у бесмртности замишљеној као чулност. Не умемо да се ослободимо склоности, збивања, судбине. Свако би волео малко бесмртности.

5.
Волео бих (ја) дрво бити. Не опажати, само бити. Бити у несвесном духу, где нема спавања и буђења. Ноћу расти, жиле у земљи, гране у небу, пушити и цветати, и ни реч не прословити. Можда су дрвета последњи апостоли.

6.
Воља (ни)је слободна. Где год ослушнем, чујем борбу неслободне воље. Књиге празне, афористика, одломци, парадокси, (кварез баштине) - лични говор је испао из света.

7.
Свиће дан фалосцентричног света, где ће место воље заузети битка за ослобођење жудње. Очај ега: жудети за жудњом. Слободна воља је умрла када је устала против десет заповести.

8.
Заборављам јучерашњи и сутрашњи грех. Почињавам данашњи. Смирење долази у забораву. Напетост нестаје заједно с драгулијама проблема и питања. Из разума отпадају у поузданост заодевене моје предрасуде, лебдим у равнодушном простору заборављања, где је мрачно, јер мрак нема материју.

9.

(Ја) не (јесам) овде. Ми смо (нечулна) бића која стижу из невидљивог. Не могу те ословити тако а да никада ниси био онамо. Самоћа не постоји. Укус туђинства које не чили, као што ти се из огледала чуди препознатљиво лице палог анђела. Кажеш: веома је тешко бити човек. Не знам о коме говориш.

10.

Од куда долазимо, куда идемо?

Долазимо из ништа, идемо у ништа.

Шта је "ништа"?

Одавде гледано стварност (нечулних) (духовних) (личних) бића, од куда долази ова реч. - "ништа". У крајњој линији "ништа" је одречна реч, и ако боље погледамо, значи: *не знам*.

11.

Онај глас који никада нисмо чули, јер смо га узалуд тражили, нисмо га нашли; онај глас који нисмо умели одржати - наш је сопствени глас.

Мисли на мене!

12.

Толико сам грехова починио док самог себе нисам ухватио да ми живот не би био довољан да казну издржим.

13.

Свако јутро сам помишљао: има спаса. Погледао сам око себе и није било.

14.

Оно што знам постојало је и онда када нисам знао.

15.

На питања која не нестају целим својим животом можемо да одговарамо.

16.

Свака добра књига, попут руке која милује, продужава нам живот.

17.

Не боли ако се играш. Не могу да се играм, јер имам једну једину игру.

18.

Не објављуј рат вирусима, поготово их не позивај из лењости или кукавичлука да одржавају твоју владавину, јер болест није ослобађајућа војска, него добро храњени најамнички одред.

19.

Свако нешто стално чека. Много пара на лутрији, или један загрљај у којем се налазе сви загрљаји. Успех, галаму или мир, тишину, како би просто добро било. Нико не зна да оно што чека - већ постоји. Одувек је и постојало, не може се изгубити. Али неизмерне препреке ставља испред себе сама како се не би домашило.

20.

Сенка казаљке сата: једно *друго* време.

21.

Човек не може бити звезда, све остале могућности су очекиване.

22.

Неко је тврдио да земља има средиште. Изгледало је као изненађујућа мисао. Почело је трагање за средиштем земље. Нико га неће наћи. Јер пакао не може бити средиште земље.

Посети земљу!

23.

Ко живи, заборавља да је мртав. Увек живи само један човек, остали су *копије*.

24.

Где се небо судара са земљом. Небо се нигде не судара са земљом. Ту се завршава терор логике: земља као формација, небо као информација.

25.

Земљу си добио на дар, државу, дремљиви народ, град, село, равницу, брда, дрвеће, животиње, људе који заједно с тобом живе.

26.

У овој земљи не може се међусобно разговарати. Сувише много ужаса и лажи смо треснули једни другима о главу. Све смо обележили, шапатом или виком, а сутрадан смо тврдили супротно. Разговор нема смисла, писању је крај, на концу се испоставило да ништа нисмо изrekli. Ова земља би требало да се заветује на немоћ коју би Бог сурово контролисао.

27.

Благо га погледај, као да је твоје сопствено лице.

28.

Бела Хамваш је рекао: "Реч ученик волео бих да задржим за себе." Не знам да ли је то рекао о себи, могуће је да је о свом учитељу који је једном рекао: "Нисам срећан. Никада нисам био и вероватно никада нећу бити. Сигурно знам да бих само онда могао бити срећан да сам био међу дванаесторицом и да сам *нега* могао чути."

29.

Није важно да ли имаш учитеља, него да ли си ученик. Душевно дејство које зрачи из *учитеља* јесте стаза којом још нико није ишао, па ипак води њему.

30.

Сент Егзипери пише "ако плачем, то је зато што још нисам довољно чист". Али ако твоје сузе немају публику, већ си близу.

32.

Моје способности чиле: више никада не умам да следим.

33.

Моја је слабост што не умам *довољно* да мрзим. Насупрот томе човек мора да нестане са земље.

НЕ БУДИ ДАЛЕКО!

Речи

Залутале речи. Напуштене, опљачкане, изругане, очерупано јато птица. Оно што је вама поверено, заживело је и убиће вас. Речи које су пређутане, изречене, написане, прочитане - живот вам је један трен. Двадесет четири сата летеле су у вриску и шапату ове земље. Умножене падале су у провалију једног раздобља које се болно буди.

Речи. Не чујеш их, и не долазе када би их ти хтео рећи. Где су?

Седео је на клупи. Био је стар и малорек. Показао је место. Каткада је нешто рекао.

"Не може се побећи од људи."

"Оно што се догодило, у што сам се овако или онако умешао, било је пример потпуног заокрета примитивности која човека гази као материју."

"Живим у сломљеној држави, у отворене раке сипи киша. Јер су човеку нестале сузе. Далеко *неко* плаче."

"Волео бих да кажем: волим."

Апокалипса је најпре била логоцентрична. У последњој феноменолошко-херменeutичкој заштитној бици (свет у пламену) уследило је еидетско раздобље, време непостојећих слика. Речи су умрле у глувилу унутарње чујности и у промашеном телесном набоју.

Шкољка

Четворица нас у хелији. Трудили смо се да не радимо ништа. Ако би неко од нас ипак покушао нешто, остали би га благо онемогућили. Одузели бисмо му пертле, евентуално и ципеле. На прозор хелије навукли смо завесу, с пређутим образложењем да погледати напоље јесте сама безизгледност. У полутами смо планирали заједничко бекство. Кроз танке зидове чуо се монотони рафал, клопарање електричне писаће машине, праштање телекса. Неко од нас је увек одвођен на саслушање. Појединачно смо били рањивији, а то су

добро знали иследници. Када год је могло, ишли смо заједно. Тада би скандал био неизбежан. Најстарији по чину одвођен је најчешће. После би упадао кроз лупу на вратима и болно урлао, и у међувремену се посипао пепелом. Једном се изузетно није тако збило. Испод густих бркова вирили су му крупни зуби, церакао се, стајао је на вратима као његов омиљени предак, Франсоа Вијон под вешалима. Помислили смо да му је смртна казна замењена за десет година робије. У његовом гласу било је трезвености умоболних, рекао је: "Господо, слобода штампе." Згрануто и с дубоком забринутошћу питали смо га, а где? Рекао је: "Овде! У овој хелији."

Човек не зна шта јесте. Када узнемиреном лопову скину лисице, двојица остану с великим питањима живота. Када у туђем стану, на сивом мадрацу као андрогин броди према луци. Када "ђаво дословно одржи своја обећања, али према тумачењу духа остаје нам дужан; Бог дословно остаје дужан своја обећања, али према нашем духу увек их испуњава, изнад сваке наде." (Ковентри Петмор) Човек је кажњив, истина није. Човек каткада зна, остало је сурово.

Никакво кварно гледиште човека не признајем (не могу признати). Ни твоје. Имао си једну добру реч: шкољка. Дуго је требало док сам је разумео. Гледам твој давни рукопис, можда сваки скрива бисер. Једну реч, једну реченицу.

Буди невидљив. Лежи спокојно у трави. И ја ћутим. Чекај јато птица изнад искричавог језера. Траже твој чамац у слободној луци.

Живимо узајамно се помажући.

Јутро

Крај сновима. Ишчилео је укус меда, пропустио си време када се на твом језику, као на влати траве, рађа капља росе. Где си био када си могао да сањаш, када се росне капље рађају?

Опет си закаснио. У потиљак ударено осамљено јато, буди се ова бледуњава земља. Свира радио. Срце ти се трза, с цркве твога тела уздиже се позајмљена топлиота. Тада је крај дана. Више не може

започети. Ко сачува своје преостало присуство, једино каже: "Први задатак човека сваког јутра: заруменети се над собом" (Сијоран).

Костас Акселос каже да више не можемо да говоримо о људској трагедији, будући да је трагедија постојала као трагедија када је имала сакрални смисао. Данас нисмо ни у трагичној, ни у комичној ситуацији. Данас би нам био неопходан један много елементарнији страх. Стрешња која је продуктивна, страх који је позитиван. Стварност је с друге стране страха и стрешње. С ове смо стране. За нас је свет празан простор избора.

Ово доба је сумрак, као и остала, пада у провалију. Не излази из заборава. Начини почетне кораке према себи. Увертира је нема. Метафизички ранг првог оглашавања.

Дан

Ништа не радим. Размишљам, зајавам, и кришом с уживањем живим, као неко ко је прибавио сазнање о томе да и ја имам своју зезду на небу. Протежем се, помиришем дан. Говорим Бартонову молитву: "Нисам сиромашан, нисам богат, мало имам, не желим ништа."

Новине су допинг догађања. Ако их нема, чудне се ствари збивају. У америчком граду Санта Феу, због штрајка новинара и штампара, новине нису излазиле током две седмице. У том распону значајно се смањило број самоубистава. Пишу новине, што је догађај безначајности, свакодневне глупости.

У догађају постоји једно једино што је вредно уважавања, то је труд да се изазове безмерни бол који тежи да се заокружи у догађај. Догађај се наставља: криво се схватају речи искључених, за које мисле да их разумеју по њиховом духу, све их дотле користе док не задовоље своју дневну борбу за моћ. Духовним великанима 19. столећа увертира дневног доба била је луда штафета која се испоставила тамнијом од ноћи било којег доба.

Какав је био овај дан?

Добар.

Нисам радио ништа.

Европа

Атлас с мрљама мастила неразумљива је књига за бојадисање, чије странице - изнад милијарде људи - вечито бојадишу Велике Бојације. Две хиљаде година овде у књизи за бојадисање мучно откривати комплексе мање вредности.

Судбина Европе је тужна. У својој историји нема ни дана када је била сложна. Историја је њено сломљено, разбуцано, растргано тело. Разбијаште и масовна гробница, колевка предела који су опљачкали интересе и зависности. У Европи нема ништа за што се не лепи грех. Лежи на одру као згажена животиња. Бити Европа није тријумф, овај виртуелни континент полазна је тачка безмерне патње на земљи.

Европа значи далеко гледати. Била је богиња у Епиру. Сама је шетала по пољима, брала цвеће, када ју је Зевс, тај разблудни мужјак, уграбио у лику бика. Европа није била Европљанин, и у ропству је далеко гледала. Рађала је краљеве који су слушали срца поверених им људи да учине лепшом душу њихових народа. Живели су овде мушкарци који су били заљубљени у далековиду жену. Орфеј, Данте, Шекспир, Хелдерлин, Рилке и још неколицина. Били су краљеви који су хтели да учине лепшом душу својих народа. Херодот је сматрао да је позив Европе: васпитавати *мушкарце*. За тај позив никада није било истинских захтева.

Мараи каже да без заједничког језика нема заједничке Европе. "Последњи пут је латински био она копча која је спајала европску културу у неко духовно јединство. Ова копча је поломљена: разорило ју је национално честољубље. Без заједничког језика нема Европе, једино постоје нације које се мрзе на четрдесет језика." Од Европе није преостало ништа друго до душа неколико људи.

Можда ће се једног дана огласити неко, запеваће на јавним трговима, и људи ће нехотично застати, подићи главу, прекинуће залудно мување, јер ће можда осетити и разумети радост *заједнице*. Стићи ће човек који ће једино рећи:

"Овде је исти *небески свод*."
Овога човека ће опет убити.

Лето

Месец је пун и апостоли су се коначно распришили и неће опет доћи. Олуја бесни, муња удара у крстине жита, северац дува, биће скупоћа, на пролеће ће скочити цена жита. На ливади поред вароши ухвати ме пљусак, папири ми покиснуше, једино остаде: "Не буди бегунац живота!"

Лето је, у средини дан свете Ане, баке Исусове. У ово време напушташ јуначку једноличност свакодневног живота. У пулсирајућој врелини стишавају се села, вароши, и можда ћеш осетити њихове посебне црте. Кућа, село, "варош је копија увеличане жене" (Мумфорд). Какве су наше жене? Никада их не погледамо, у непознатим селима, варошима, трчимо непознатим женама. И у пакао идемо аутомобилом. Лежимо на сунцу као награда за преплаћену годину. Дани опет чиле, а да нисмо прескочили преко ивандањске ватре.

Постоји граница после које нема даље, после које вишље нећеш стићи - то је лето. Иступити се не може. У животу не боли оно што је лоше, ту је и боли, то ћеш издржати. У животу боли оно што је добро и нема га. Где је, што га нема? Догоди се да недостатак добра, радости не јаска. Тада ти се чини као да си себе изгубио. Када би био добро, не би са сажалењем могао мислити на то с ким живиш. Шта је добро? Нема о томе знања и познавања, нико не зна. Када познајеш још не знаш, када знаш већ не познајеш, такво је добро. Свакоме другачије. Заједничко добро не постоји. Шта ћеш ми рећи, шта се догодило овога лета? Научио си да летиш, већ умеш да по води ходаш, умеш да испружиш руку? Коначно живиш?

Ти си онај коме је и лети зима, мада уопште ниси болестан, само ти је зима. Немој отпутовати! Једном ћеш можда запазити село, варош, жену када гране онај дан за који се свесно будимо свом својом снагом. Лето није авантура, место је соларног принципа, тада ти је најближе.

Шума

Зауостављени сви сатови света, велика тишина. Гласови немају конкретног садржаја и смисленог значења. Шума не зна ништа о свету, исто као ни свет о њој. затвара се и отвара. Оно што непосредно покаже о себи служи за то да све своје сакрије. Шума је исто тако невидљива као и све битно на земљи и на небу. Сенка се не приљубљује на оној страни на којој и светлост.

Фаустов уговор свако зна, он га је зато склопио с ђаволом (са самом собом) како би се посредством знања и власти дочепао земаљске моћи. У послу је свако настрадао, сем ђавола. С ђаволом нови уговор склапају стручњаци. У раздобљу Водолије јавили су се сценарији Велике Будућности, уместо атомске смрти фиксирају ужасе природних катастрофа света. Стручњаци за инвестиције и саветници за осигурање наступају као агенти за Нирвану. Наука се ограђује од катастрофа, у име "common sense" изграђује центре за заштиту средине, нове храмове, опет посвећује право за уплитање. Ко с ђаволом склапа споразум, његова власт остаје јалова, и неће проћи без потпуне поблесављености. Онај човек који се с ђаволом братими, пре одређеног дана умреће у великим мукама, све дотле га ђаво држи у шаци. Ништа не спашава ситуацију што су политичари, економисти, научници и стручњаци ономад признали да се ствари не догађају према њиховим намерама.

Шума је тишина живота, зелени океан, море и језеро на земљи. Не можеш је видети, "јер је шума увек мало даље од нас" (Ортега и Гасет). Шума може да одведе до прочишћених утисака, њена тајанствена капија отвара се на потошљени континент. Буди пан или дријада.

Срна

Скидамо прштаве листове с главице купуса, у међувремену телексима се преноси по свету вест: "окончано је раздобље чуда". Окончано је захваљујући свемирском броду-роботу Војаџер-2, јер данас већ астрономи могу да проучавају плави Нептун, осму планету, на снимцима који стижу из огромне даљине. Моја кћи замишљено окреће преосталу главицу купуса: "Нешто крије у себи,

узалуд му листове скидамо, тајну му не налазимо... Тајанствени купус."

Раздобље чуда није окончано. Војаџер улеће у Сунчев систем и нестаје. Робот је послат да реши тајне маште, али не може да утврди ништа више ни битније од маште: "једна гранична планета је зеленкастоплава". Факти не побеђују машту која "остаје верна нечему о чему се не може расправљати" (Честертон). Тајни купуса о којој ништа не знамо.

Срна прилази огради, једе нам с длана. Ноге јој дуге и танке, папци малени и шиљати, на риђастој длаци цветају бело-жуте пегице. Њена мека и топла њушкица милује наше руке. И у ропству је слободна. Чим нестане купуса, узмиче и крупним, топлим очима мотри, чије би значење могло бити: питомо сам неприпитомљива.

У лову се крије један елеменат обучавања по којем лов учи политичке вође и њихове потчињене како треба хладно сачекати и одмерено повићи ороз када с чеке примете "дивљач".

Према пророчанству, Агамамнонову кћер Ифигенију треба жртвовати, јер другачије неће престати безветрица која спречава полазак ратног бродовља. Слика која приказује сцене жртвовања овековечене су на зиду једне куће у Помпејима. Ифигенија очекује смрт из руку извршилаца - Одисеја и Диомеда. Жртва никада неће сазнати зашто је жртвована... Ова прича се завршава хепиендом. Артемида у последњем тренутку жртву замењује коштом. Бродовље може да креће, и биће жртава.

Сунце

Био је стар, бар четири стотине година, каткада је причао. Био је морнар, она врста људи који знају да се не може гледати у сунце, али невидљива ватра објашњава сваку ствар која је изван ње. Једном су се укотвили у Граду Сунца, о којем је писао и Кампанела у својој књизи. Стари је читао књигу, па и књигу Јамбула о Сунчаним острвима која не знају за угњетавање. Рекао је да је невоља ових књига што говоре о нечему што није постојало и не постоји. Идеално друштво се не може изгубити, човек није могао изгубити нешто што

никада није постојало. Рекао је да више нема морнара који су кретали на такав пут да их свуда нешто чека што ће открити на корист људи. У открићима је било нешто заједничко: сваки град скрива један *град сунца*. Земља се не може одвезати од Сунца.

Лозинка *Њуејна*: изнова започети. Тејар де Шарден, један од оплођивача светског покрета, препоручивао је "сусрет код тачке омега". Фергусон, један од предводника покрета, каже "данас свуда по свету ради снажна мрежа како би се изазвале радикалне промене". Следбеници *Њуејна* сматрају да из Риба ступамо у Водолију, из насиља у нежност, из мржње у мир. Хеуристичко мишљење смењује холистичко, победиће целовито виђење, тријумфоваће целовит слух, хармонију ће створити тонови више жица. Планетарно братство ће повезати све живе, човек ће ступити у везу са животињама, биљем, с душом предмета. Човек новог доба у сталном процесу негује своју свест. Има оних који на то кажу да *Њуејни* није ништа друго до захтев трона новог паганства у мрачној гнози; има оних који кажу да је то нова галама у спекулативном костиму, и нема никакве везе с *парусијом*.

На основу Олберсовог парадокса, и ноћу би требало да живимо у дневном сјају. Према Хабловом тумачењу, свемир се шири, Сунце и звезде се једни од других удаљавају, удаљавањем губе своју светлост. Рађају се науке и покрети, конструкције разумевања и освешћавања. Примењена поузданост не коначних изјава замењује примењену непоузданост коначних изјава.

Хелиос, Сол, Сурја, Ре. Сунце у барци клизи небом, ништа се ново не види на земљи. "Не ружите више видљиву светлост..." (Сен-Мартен).

Хлеб

Ко човечанству приступа преко стомака, он може да рачуна да дотиче најосетљивију тачку. У једењу свако је заинтересован, и то у најпотпунијој мери на своју одговорност. Приступ не треба почети неким замраченим методом, претурајући по цревима, него избором живота.

Пре сваког јела највећу предност дајем хлебу. У библијским временима хлеб се углавном пекао од јечменог брашна, пшенични хлеб пећи сматрано је луксузом. Мада су у доба краљевина постојали професионални пекари, а веома високо место је припадало краљевском главном пекару, печење хлеба је било свакодневни јутарњи посао домаћице. Хлебно тесто је месила у наћвама, у брашно додавала квасац и со. Још пре мешања би положила пећ, која се налазила у дворишту у малој колиби, и лепиње стављала на врелу глинену плочу. Пресни хлеб би стављала у врели пепео и пекала запретен у пепелу. Испечене колутове низала би на штап и не би их секла ножем, већ кидала руком. Јести с неком заједно хлеб, значи савез.

У сваком добу човек мисли да је његово доба најтеже. Било које доба, и ово, налази се под Божијим судом (*хлеб суза*). Тешко, али не најтеже. Оно што је овде одиста тешко, одломити комад хлеба и јести хлеб *мудрости*. Седети за столом спокојно, где јеси гост.

Црвено

Графике Далија, Мана Раја, Пикаса и других на изложби у Тихању. Дуго стојим пред сликом Калдера. Горе светла пруга, доле широка црвена пруга пресеца слику на двоје. У пругама лебде плави, жути, црни, бели кругови, мрље указују на равнотежу. Ова слика је пејсаж земље, разгоропађени црвени предео. Све душе људи одједном овде горе, слика је начињена у доба страшног суда.

Без црвене боје не само да не може једно доба или један стил, него ниједан човек не може. Слепи (који виде боје) најбоље опажају црвену. Гете и Итен у књигама о теорији боја, приспевши до црвене, губе објективни тон и говоре као заробљеници. Црвено је боја живота, земаљског постојања. Боја крви, меса, рођења, страсти, ватре, зоре, сутона, истовремено је узнемиравајућа и смирујућа, раздражује и греје. Није о њој лако говорити, и Рембо је умео само да врисне када је стигао до црвене, узвикују је: И!

Једна боја, као дете неправду, у стању је да открије једно цело раздобље. Црвено није одговорно за своју изражајну снагу, ни за оно што њиме изражавају. Црвено је (у одређеном симболичном смислу) боја греха. Крви. Крв је оно место где живи душа, живот. Човеку је

строго забрањено да пије крв. Крв тече приликом измирења, жртвовања, очишћења. Боја крви чини јасним да је живот (првобитно) у греху. Црвено је света боја. Боја ужаса.

Пурпур је најближи сродник црвене. Љубичастоцрвене боје справљане су од излучевина пужа мурец. Пурпуром су бојене завесе у цркви, одећа свештеника. После хватање Исус је заогрнут кабаницом пурпурне боје, међутим, то је била војничка кабаница, средство поруге.

Онај ко умре у времену, не понесе са собом црвену боју, оставља је живима.

Опсена

На место песника ступили су *физикозофи*. Ајнштајн, Хајзенберг, Бор, Шредингер (збирка песама) и други открили су да имамо посла с деловањима, а на дну деловања нема узрока који се могу искуством протумачити. Свет око нас се не може схватити нашим мишљењем, јер немамо посла с апсолутним светом који је сам по себи постојећи. Иза света постоји један непознати који нешто ради, али не знамо шта (Едингтон). Научник који посматра слику природе као целину појава само је утолико песник уколико своју везу с непознатим (невидљивим) призна, одржава и споредно (своја осећања) изражава. Али то не успева. Када покушава да их изрази, почиње да муца, настају песме у једном стиху, редукована поезија. Тамо где заћути физичар, тамо би могло да започне - не пука поезија - нешто друго.

На Истоку се физички (чулни) свет назива *маја*. Свет који окружује човека није стварност, него привид, илузија. Привид је настао на тај начин што су богови нестали иза спољних физичких појава. Нису од почетка сматрали свет великом илузијом, него тек касније, и само зато што је "остао без-божан" (Штајнер). Оно што је за источно схватање *маја*, у очима западног научника је енергија и зрачење (материје). *Вео маје* је аналогија за европске природне науке.

"У човеку који размишља о стварима спољнег света јавља се привлачност према њима, из привлачности извире жудња, из жудње настаје срџба; из срџбе омама, из обмане растројено сећање, из

збуњеног сећања произлази губитак смисла и ако смо изгубили смисао, треба да пропаднемо." (Бхагавад-Гита)

Број

У Бечу, Dom gasse 8, где је некада радила мађарска књижара, и где се могла наћи и некако пренети у домовину мађарска западна књижевност, нема је више. На њеном месту отворена је чудна књижара. У њој ледби тиха тибетанска музика, на полицама се могу наћи готово све књиге баштине, мистике. Запрепашћујућа концентрација знања: Грци, Египћани, кабала, суфизам, будизам, хиндуизам, гноза, таоизам, зен, јеретици. У овим књигама има нешто заједничко, о чему је Плотин писао, о *хену*, који је изнад света, који не треба (не може се) рећи боље од Хераклита: *хен панта*.

Веома је вероватно да је први број био нула. Празнина, ништа, небитно. Нула само данашњим нашим мишљењем можемо назвати бројем. Јер нула није била број. Нула је све оно о чему никада нећемо сазнати нешто поуздано. Разум није у стању да се носи с нулом. Било како да јој прилазимо, приписујемо јој неко постојање. Неухватљива, никада није била наша. Нула постоји само у нашој свести.

Индуси рачунају с огромним бројевима и имају имена бројева и за бројеве који се граниче с незамисливим. На пример, најстарији еп *Махабхарата* помиње 24x10 на 15 богова, или Буда је наводно имао 600 милијарди синова (вд стварања света није још било толико људи на земљи). Ови бројеви сами по себи не значе ништа. Њихов смисао се налази у величини, у приказивању несамерљивог. Бројеви овде тачно изражавају: коначну безграничност или граничну бесконачност.

Рачунар прима само *да* и *не*. Радити с овим рачунарима тешко је нарочито зато што све што им се каже "они извршавају у дословном смислу речи" (Нојман). Рачунар ради с *нулом* и *један*. Ово *један* није истоветно с оним о којем је писао апостол Павле у писму Галаћанима: "Једном није потребан посредник, а Бог је један."

Цвеће

Мушкатле у прозору моје мајке. Ружа дуго цвета испред куће. Башта је једноставна: неколико воћака, зимзелен, грожђе и цвеће. Ништа необично, ништа изазовно, ништа узбудљиво. Такав је морао бити и Еденски врт.

Око данашњег човека било би незадовољно Еденом, а не би ни приметило дрво живота и дрво знања. Не би видело и не би пожелело њихове плодове. Не би се могло расправљати какав је цвет дрвета знања, бео или ружичаст или жут, јер га нико не би ни погледао.

Да ли је дрво знања уопште имало цвет? Поуздано је једино да га нико није видео. Оно судбоносно дрво није могло имати цвета, плода, него само друго. Чаролију.

Еден је био једноставан врт, и тог врта се сећа свако цвеће. Цвеће чува нешто својим нежним латицама, мирисом који чили. Цвеће држи земљу на свом крхком, бледозеленом телу.

Изненада је настала јесен, веома јесен и моја се бака претворила у цвет. Не у орхидеју, не у лотос, не у јасмин, не у љиљан и не у ружу. Постала је непознати цвет, нека му име буде: миропцвет.

Живимо међу цвећем. Добро би било не писати, не прословити ништа. Добро би било оставити на миру онога коме се остварује једина жеља. Не писати, како ти не бих одузео племенито време које можеш провести међу цвећем.

Добро би било поднети онолико сунчеве светлости колико цвеће.

Ватра

Платон у Протагори прича како је негда било доба када је већ било богова, али још нису постојали смртници. Не зна се зашто, али је дошло време када су богови претендовали на створења. И пре него што су изнели на видело своја створења, поверили су Прометеју и Епиметеју да их снабдеју неопходним стварима, и да међу њима расподеле способности на одређен начин. Епиметеј је замолио

Прометеја да њему повери класификацију; "када будем готов - рекао је -, ти ћеш проконтролисати моје дело". Прометеј га није испитивао зашто, чак се дивео брату који је сам хтео да изврши гигантски подухват. Епиметеј је на нарочит начин расподелио способности: коме је дао снаге, одузео му је брзину, а слабије је управо опремио брзином; поједине је наоружао, а за заштиту бића без одбране смислио је другачије способности. Епиметеју се, наводно, није пресипало од мудрости, и врло је вероватно да је због тога хтео да сам обави задатак, како би у супротно убедио све сабогове. Прометеј је пустио да се његов брат докаже. На једној тачки, међутим, nestало му је знања, наиме пред њим је био још потпуно наг људски род, и није знао шта ће с њим. Позвао је у помоћ Прометеја, нека нешто пронађе. Прометеј ни сам није знао какву заштиту би могли прибавити људима. "Стајао је пред њима људски род без обуће, непокривен, го и незаштићен." (Карољ Керењи) У очајању починио је грех, украо је од Хефеста и Атине њихову вештину и с њом заједно и ватру. Без ватре, наиме, било би немогуће било коме да прибави и примени ову способност.

Прометеј, "зналац унапред" или "унапред брижљиви" и Епиметеј, само "накнадно поучени" или "непромишљени", условили су постојање таквих бића о којима је неопходна брига. Према сачуваним записницима о крађи ватре, Прометеј је узео ватру или из Хафестове радионице, или с огњишта Зевсове олимпијске божанске палате. Искру је сакрио у издубљени струк шибљике нартекса, и махао је њоме да ватра не згасне док је радосно и узбуђено летео људима.

Роиis каже: ако је први Прометеј донео с неба ватру у струку аниса, последњи ће је вратити назад у књизи.

Вече

Бушјаста, пред демоном поспаности, с друге стране светлосног круга лампе, шапуће: "Само спавај, спавај човече, твоје време још није стигло" (Зенд Авеста). Када је човек слушао демоне, златно доба је минуло.

Хајдегер, велики приповедач, на ванредан начин је утицао на наш век, ако и не тиме што је рекао, више оним како је рекао. Није изградио филозофски систем и то је постала његова предност. Јавио се тамо где га нико није очекивао. Не у науци, не у теологији, него у филозофској поезији паралелно са светом. Плата за његову атракцију била је болесно обожавање и болесно одбијање. Можда је он био последњи приповедач који уљуљује у сан. Једне вечери када га је опкољавало милион зевања рекао је: лебдимо у забринутости. Нико није обраћао пажњу, већина је била поспана у предвечерје масовних покоља. И рекао је да смо "занемели од ове забринутости". Тада су већ готово сви хркали.

Хајдегер је мислио да је у ономе што се човечанству догодило *било присутно само ништа*.

Какав је био двадесети век?

Тотална лаж и урлајућа конфесија.

"Приспела је сетва овог срећног века" (Јанош Чокич).

Од велике болести живота нико се излечио није, узалуд смо жртвовали петла Асклепију.

"Човек је подобан" (Новалис) могао бити, али његово време је већ проминуло.

Јесен

Ако би једном зачитао у један лист дрвета, ако би једном открио ко их је писао, утипао би се. Листови (делови) врте се у јесењој магли. Веза с невидљивим се изгубила. У новим гетима речи рађају се старе утопије и опет "револуција у сну" (Тибор Хајаш). Нико нека не води у утопију, нека иде куд га очи воде. Теократија почиње тамо када свако зна *ко је*. Владавина моје слободне воље јесте у непрекидном самообавештавању о мојим предрасудама, жудњама, болестима.

Историја Лира је потпун распад породице, као што живот гази (у личности отеловљен) сурови терор економије и политике. У живот се не може скрити непослушност. Касно је питање: "Како тече свет?" Треба да полуди да би на концу схватио: I see fill that. Видим

то потпуно. Корделија не каже ништа. Мало њих осећају благод и помоћ љубави.

Вративши се са Колиме Шаламов каже да на душу хуманистичких писаца 19. века пада тежак грех. У 20. веку се под њиховом заставом излила крв греха. Сви терористи су били толстојевци и вегетаријанци, сви фанатици ученици руских хуманиста. Шаламов не даје опроштај за овај грех.

Толстој каже да је Шекспир кривац, а оптужница за то је управо анализа *Краља Лира*. По Толстоју, уметност се са Шекспиром све више удаљавала од свог истинског циља, јер је она као важна радња сматрана готово једнаком са службом Божијом. Уместо религиозне материје машила се световних циљева, како би задовољила жеље маса или власти. Ни Толстој не даје опроштај.

Шекспир кроз Проспера каже да му је циљ било допадање. Али већ зна да је *дух* пропао. Његово очајање нека олакша света молитва која је принуђа милости: "И мени опростите."

Јесен је, време опраштања. Они који следе нису одговорни за оне које следе. Свако одговара за себе. Ако би неко пошао за мном, најпре нека се окрене назад, и нека иде куда га очи воде.

Пас

Ајакс и Хела, два вучјака, голи трчкарају испод дрвећа. Не истражују значење ствари, њихов смисао, истину. Идем за њима. Залазимо у шуму. Борови су увек овде, знају тајну стања, расту. На рубу чистине пси седну, мотре. Колиба испод дрвећа. Мадрац, крпе, огњиште ограђено каменом, пепео, остаци јела. На широком камену отворена књига. Одмах крећемо даље. Не узнемиравајмо ничији живот. Одлазимо да не бисмо умели поново да набасамо. Негде ћемо лећи и грејати се међу благом јесени.

Пас је наводно био огромног стаса, слабо одевен, снажан мушкарац, истовремено изврстан стрелац, бацач диска, генијалан импровизатор. Он је био увек чувени Киник, бестидник и бесрамник. Диоген је прошао као и било ко други који није штедео људску глупост. Вређао је људе, али је с њима патио. Налазио се изван дневног

морала, насилне и жуђене цивилизације свога доба, није могао да рачуна на разумевање. Диоген је имао колибу далеко од града, где је сам живео, нигде никога није требало обавестити о томе да "ко није Бог, окрени му дупе!"

Русоовска слика човека једна је од најпопуларнијих, као таква она је најштетнија. Њена ватра је масе терала у револуцију, расположења је уздизала до религије, похлепну жудњу за животом. Торо је реализовао живот у Валдену онда када се Маркс није колебао да покрене свој експеримент, комунистички манифест. Торо је сам живео на обали језера Валден. То није било романтично бекство из друштва, него блага диогенесовска, алегорична слика човековог бивства. Пирсиг је у путовању нашао слично решење. На моторбициклу је путовао између безвремених савременика, од Платона до Ничеа. У квалитету је тражио супстанцију човековог бивства, у хармонији прометејском техником. Каже да "искушењима, наравно, никада краја". Један пас ми прилази и њушка књигу.

Вино

Брдо тихо, сан му је бела магла. Шомло је место без премца у свету, стар је и мудар, непокретан и обновитељски, спреман на катастрофе и поуздан, осамљено острво. Према једном социолошком истраживању, у винородном крају свако је дегенерисан. Могуће. Виноградар живи на острву, изван је пародија закона, не у свету, не на крају света - изван. Монах је брда, острва ватре и светлости. Ако погледа изнад чокота, види далеки град, оближња села, лађе које тону у пени. Ако сиђе с брда, не може то да поднесе, и вероватно је да ће бити подвргнут антабус-курн или затворен у лудницу. Ако у хладу подрума попије чашу вина, сасвим је јасно како је једноставно живети изнад света.

Негде доле, у близини једне крчме, у подножју помокрених зидова, на ивици јендека, на излизаној клупи хрче хрпа крпа, кркла, дахће. Човек који спава сном праведника. Када се пробуди, не жели ништа, само чашу вина, како би поново заспао. Он је изгубљени монах који "без вина живети и веровати више не може" (Омар Кајам).

Вино је течна светлост. Добро би било потпуно сазрети, преврети, као вино. Потапшати стомаке буради, одломити паре хлеба уз сланину и печени кромпир. Склопити књигу. Испред подрума ћутати и пити. Мохачко бело или фурминт који је зелен као пролетњи лист.

Црно

Живим у згужваној земљи (мртви нека покопају своје мртве), ово место је крајичак домовине. После бола, било чији да је, долази утеха. Осећај бола смо добили да не бисмо причинјавали бол. На земљу смо дошли као људи а не као непријатељи. Нико не може да тврди како од другог зависи. Земља је црни врт, где треба да палимо свеће. Мртви не говоре, једини њихов аргумент: њихово ћутање - наш је живот.

На улици човек није озбиљан. Реч се губи у непредвидљивој страсти гомиле. На улици не живи истина ствари, него бесне осећања пробуђена жудњом за стварима. Улица је река страсти, каткада вежба у гађању. Улицом хода само твоја лутка. Маса не трпи лично мишљење. Ако станеш у ред, наступаш против оних који су изван. Ако не, онда си против ових. Маса је осамљеност, и једно такво биће "у којем не би било предрасуде, ни илузије, ни греха, ни врлине, уколико би се сукобило с друштвом, осамљеност би му била једино уточиште" (Ле Бон). Једино застајкујући, погледујући једни другима у очи, само за време шетње можемо говорити.

Ноћи, болови, мучења. Црно даје позадину звездама и плавој земљи. Оно што долази из црнила не жели да влада. Грех се може сакрити у црно, али га ускомеша. Што у таму закопамо, добићемо у светлости.

Тингели је саградио бескорисне, усамљене, безнадежне споменике-машине. Саморазарајуће, узалудне машине које подрхтавају као маса. Тингели каже, треба превазићи себе, точак који окреће човека. Своје одумрле машине је сликао на црном. Све је црно, јер свет трули и можда ће се слити с црним простором. И сви ми.

Ја

"Ja" кида месо из свемира. "Ja" може бити било шта, али није у стању себе да одбаци, и да то преживи: "једно сам с тобом" (Ши Кинг). Живимо од милости никада не изречених мисли. Једемо од воћа бољих времена. Наше "Ja" ако је празно, невидљиво је. Све је добило и с колико мало живи.

Волео бих ако би једног дана тихо кренуо, с ведрином сазнања, с речи у ушима: "јесам".

Има у мени бунар из којег захватам. Није мој, само га је мени неко поверио. Каткада је сув, каткада неисцрпан. Не могу задржати ниједну његову капљицу. У овом бунару светлуца вода живота.

Саслушаћу те, али ће бити и онога што нећу добро примити. Можда зато што ми недостаје, или имам обилније. Довољно је ако себе прихватиш. Тако ћемо имати заједничко исходиште. Свако има своју немоћ која се не може порећи. Можеш потпуно постојати: ако нема порицања, ако на све можеш рећи да.

Крије се у мени нека предност која зна о мом старом веку, средњем веку, новом веку, о једном билном златном добу, о свему ономе што смо одиста могли знати. Предност значи што и смирење. Више нису потребни туга и радост, почетак и завршетак, прихватање и одбацивање, антипатија и симпатија, мржња и љубав, само ова смиреност, на дну сваког проклетства и немоћи, као што биљке и животиње (мучећи се) наставају земљу.

Вода

У уској долини бљесну вода. Мали поток протиче кроз непостојеће време. Долина је била место проштења, где се није могло становати, јер је овде било толико лепоте колико човек не може да поднесе.

Испод врба потока неко певуши. Можда се сагиба седефно блиставило фигуре Афродите с Родоса, окупала се и зачешљава косу. Ако бих загазио до ње, ишчилела би заувек.

Тражим извор, онамо где га слутим, густа трска ме не пропушта, мочвара је непроходна, зауставља ме дивља ружа. Извор (зачело) неће да га видим. Треба сачекати позив.

"Проходни пут није прави пут" (Лао Це). Није страшно што нема путева, него што нико не тражи свој. Јер на свету не постоје путеви, него тротоари, аутопутеви, ваздушни коридори, лавиринти. Наш живот се распршио на зоне које се налазе поред нас и у нама. "Зона је као компликована клопка. Не знам каква може бити без човека, али чим се човек појави, постаје непролазна" (Тарковски).

Лавиринт нас тако сатерује да пљачкамо и гутамо једни друге. Ако би се Минотаур покренуо из своје логе, нашао би само смрдљиве дробље меса и оглодане кости. Зона је Атлантида лавиринта, где треба доспети, јер ће иначе убиство (самоубиство) остати једино добротинство. Свако може бити само сопствени сталкер, идиот и сакалуда су гранични случајеви.

Извор сам нашао у подножју дрвета. Долина је тонула у сан, вода је била нема. Наднео сам се, два лица беху. Своју главу сам загнурио у огледало извора. Наркис (пацов и светац) је нестао. Једно лице беше.

Човек је вода.
Вода је човек.
Вода је љубав.

Време

Fin de siècle. Овај магловити израз опет искрсава и стењаћемо од њега. Магловито позивање на неку врсту магловитог краја. За вратом нам крај века, ето краја миленијума, одбрана и позив на суд одговорности. Неостварене судбине, страњени животи, недовршени послови, неиспуњена обећања, све што се збило и могло збити. Јер ова три поколења могла су бити разумна, богата и праведна уколико крај нема трагично значење.

Овај век је био онакав какви смо ми. У њему време, наше време, није било потребно никоме. Нисмо открили ништа, нисмо пронашли ништа, али смо измислили дубокоумне теорије, поново смо створили

ситост и глад, слободу и масовна убиства, уживање и бол. Следили смо чудне стопе за које се испоставило да су наше. У овоме времену је нестала наша душа. У двадесетом веку смо сваки трен препустили смрти. Тражили смо вековечност и нисмо је пронашли. Они иза нас наследили су ентропију страха. Исцрпили смо изворе будућности. Религија, филозофија, уметност, атомска бомба не могу помоћи човеку. Време, веровали смо, ради за нас.

"Не у времену, него са временом почиње стварање" (свети Августин). Време је утолико стварно и санолико уколико је потпуно безначајно. "Време не постоји" (Жене Пош).

Чула потврђују и оповргавају постојање времена. Има и нема. Време (ако га има) је демонска појава, хвата за грло и безобзирно је. Што човек дубље тоне, време је све убрзаније. Удаљеност је у времену. Ако би неко то превазишао, могао би се сусрести са свима који више нису живи, али зна да вреди. Ко је једном видео, он је све видео, али се ништа не понавља.

Књига

Шопенхауеров исцрпни текст о читању и о књигама, о тим папирним споменима. Генерације које су хитале у пропаст никада нису разумеле своје мислиоце, и обично су рђаво поступали са својим епохалним лудима. Вероватно да садашњости, која једина игра на оптрици бритве, нису потребни савети вечних савременика. Насупрот томе, колико је било-јесте оних који су, заједно са Шопенхауером, претендовали на лоровов венац незнања доба. Заборавили су да за добар савет не следи признање.

Из књига увек изостаје нешто непознато, управо *половина*, оно о чему је реч. Сократ не би дозволио да му се објави и једна једина књига, али не због онога због чега и Хуго Волф, луда и композитор који се дерао да неће да има ништа с јавношћу, с тим подлим олошем, сваштоједима, јер је довољно ако га неколико људи воли и разуме, а није нужно да га хиљаде слушају и грде. Сократ је знао да постоје они који разумеју и они који не разумеју, и било ко од њих је склон да гласа за смртну казну. Један зато што не разуме, други што веома разуме.

Писање је започело с Платоном, и од тада је слабост, мука, уживање и срамота. Књига је непријатељ живота, јер зна све оно што живот није у стању да оствари. Јер какав ли је живот овде, "где се отприлике сунце на небу види онолико пута колико пута и дијамант у шупку свиње" (Флобер).

Опростити свима који су написали књигу. Ону књигу вреди читати од које сам бољи. Белешке о књизи коју нисам написао стављам испод јастука.

Месећ

Меланхолична је ово земља која громко пориче своја осећања. Разочарана, стармала, резигнирана и примаћа. Многострана и прилагодљива, покретљива и прима утицај, упорно памти и површно заборавља. Саморазорна и спремна на жртву, своје самољубље греје на ватри мржње.

Лунарна је ово земља, нема своје светлости, али ноћу нешто одбија од далеких светлости. Ноћу жмирка, дању је самртно бледа. Земља жудње је ово, где дубоко спавамо. Сањалачки народ животиари овде, који је слагао своје снове, с распојасаном плаховитошћу расуо је по свету своје највеће синове и своје благо. Мушкарци су отпутовали на Месећ. Ову земљу настањује поспани народ, пати од својих епохалних пораза, своје пригодне успехе увећава до светске славе. Веома га муче и најмање непријатности, премеће се у сну.

Лунарни народ је узалуд истрајан, вредан и спреман за иницијативу зато што има неизмерну лабилност судбине, у недостатку поуздане тачке посрће онамо куда га гурне свет. У његовом хороскопу кућа активности је празна, кућа повезаности је празна, кућа живота је празна, кућа недаћа је препуна. Жуди за везама, али није у стању да гради и одржава везе, опкољавају га судбински стабилни и судбински гладни. На дневној страни прате га епохални порази, на ноћној страни чудни снови.

Сањалачки народ овде дрема, не зна се шта хоће, можда ништа. Не недостају жеље, недостаје воља. Ову земљу би коначно требало

оставити на миру, треба јој спокоја, унутарњег мира, сачекати док се не пробуди из своје оловне беспомоћности и објави своју слободну вољу. До тада нека спава и немој да јој реметиш сан.

Месец је астролошка кардиналност, не светли, одбија светлост. Нешто што ипак није то. Свака жена је кћерка Месеца. Нешто јесте па ипак није то. Ако би неко једне густе ноћи тутнуо у џеп Месец, настале би ситне неприлике, велике силе би се међусобно оптуживале, мора би се смирила, у одржавању врсте би се показали застоји, ноћобдије и бекрије би оплакале ноћног пријатеља. Али би се коначно вратили кући прогнаници, који живе на Месецу и сада тужино посматрају земљу, своје страшено наслеђе. Дотле шаљу сигнале у ноћ, најчешће упозорења, каткада светлост ведрине.

Ноћ

Нешто је било готово, ни приметио нисам. Нешто је доспело на своје место. Ако је нешто по толико великој цени коначно толико готово, па човек је празан као да ништа није урадио

Оно што сам ноћас сазнао, до јутра сам заборавио.

Дао сам више за ниже, годинама сам за то платио.

Ноћ ме је пратила у питању, у одговору, у ћутању и у безразложној беди.

Дан припада ноћи, богатство сиромаштву, срамота поносу, пролазност вековечности, знање незнању, тешко лаком, тама светлости, хладно топлоти, видљиво невидљивом, радни дан празнику, нечовечно човеку, велико малом, свест несвесном, приношење жртве жртви. Темелј припада духу.

Не бој се, тражи самоћу, и не заборави да сви знаци говоре да се под мирном светлошћу Месеца, ноћу решавају ствари када свет спава и сања о лепшем себи.

Сан

"Сањао сам: Живиш, и не бојиш се да тебе сањам. Не знаш за то, можеш да наслутиш када из међузвездане прашине коначно не желиш да узмеш за себе једну заошћану причу која пада назад у међузвездану прашину.

Чији си сан?"

Ибзен пише у сну: суди самом себи. Пер Гинт је желео да буде присутан. У слави под маском, куда су га гурнули несхваћени, опљачкани, кварни снови.

Обред није огледало. Позориште је обрнута служба Божија.

Свет не сања, човек сања свет.

Спавати спокојно, бити спреман за буђење.

Човек је најпре откинуо од сна парче величине јабуке. Све се сломило. Крв, ужас, кал је постао његов сан.

Када сањаш, тонеш у дубину, лебдиш као ембрион. Светлуцају у теби звезде. Када сањаш, не можеш да лажеш. На граници будности, уживање и дрхтање, истина. Снови нам се додирују.

Сањати и све пренети у будност.

Божих

Компоти нестају, стиже најдужа ноћ. Нико је не чека, преспавати, без општења прогурати зиму која је по прогнозама дуга. Неколико птица до јутра смрзло, треба се припремити. Убрзано расте мрак. Сви наши поступци, судови, мржње, суровости, као камен бачен према небу, падају на нас. Приближава се најдужа ноћ, тада спољна светлост слаби, тада би унутарња светлост требало да се појача у човеку.

Бдети, не само у дугим ноћима, када се човек несвесно привија уз један длан непаженог додира, када је цео свет ноћно уточиште које

ишчекује пој петла. Сада већ треба бдети и дању. Мада је мала шанса, јер "минуло је време када је дух Бога био схватљив и осећање света је заувек изгубљено" (Новалис).

Медитација: нечији си син - живот је као човекова препуштеност себи, може се обрнути - само толико ми може бити неопходан други, као ја другом - основа, Sattipathana, режим исхране - видети границу (иза ње) опажања - не преплатити живот - увек присутна могућност духа - непосредност и провала у безгранично - неприметне тачке прекрета - мистерија: признати овај трен у потпуној целини.

Овде

Земља потонула у звездани океан, чије је малено парче где ми живимо. Ако је човек у стању да овде стоји с пуном пажњом, онда осећа, не само на неколико квадратних сантиметара табанима, него да се додирују с целом Земљом, а можда је у вези са звезданим океаном. Земаљска историја, неодређена прошлост, један трен у којем је већ претходно била будућност. Историја каткада изгледа моћна, али је тек помоћна конструкција, а човечанство, које је остало само, покушава да преузме, катанцем закључа изгубљено време.

Оно што је био заљубљени поглед човека, његово несвесно дивљење видљивим и невидљивим чудима, негде далеко, на границама Млечног пута, шкиљава светлост чистог живота - још се може запазити. Још једном и никада више. Оно што нам је овде остало, није оно што је било. Свеглости прошлости не можемо видети, само их тражимо - безнадежно, јер прошлост никада није оно што нам је од ње остало овде.

Шта је прошлост? Вртлог војних похода и скандала, игра у песку рушилаца и градитеља, канцерозно бујање царевина и ужасно пропадање, низови глупости и заборав, пробавна веза начина производње и трговине, узлети и падови идеја и духовних епидемија, уздизање култура и цивилизација и њихово атлантиско потапање, тријумф материје и грчење душе? Или бајке, легенде, приче, епови, митови, песме, слике, скулптуре, музика и окамењени дух у остацима здања који говоре о непромењеној и смртној творевини? Шта је дакле прошлост?

Тајна која се ваља у звезданом океану.

Прошлост не познаје себе, али у њој има једна прича умешена од блата и глине. Историја човека који хоће да се ослободи греха, али се све дубље запетљава у грех.

У средини приче налази се Исус.

А оно што се збило јесте историја нашег удаљавања.

Свет: музеј. Овај музеј није слуга прошлости, већ садашњости. Прошлост је увек значење садашњости, никада не може бити она сама. А садашњост је оптрица бријача која одсеца лакому парчад од будућности коју замишља као неисрпну. Садашњост је река непроменљивих обећања, никада се не одриче да се представи као елдорадо реализоване прошлости. Садашњост живи од плодова прошлости и у међувремену исцрпљује изворе будућности.

Музеј света. Не музејон, не посвећени гај муза, јер нема ко да га посвети. Музеј света је место размишљања, где треба балзамовати оно што не уме да постоји. Музеј света: накнадни живот невидљивог.

Изван времена: у вредности видимо прошлост. Остаје само трајно, неисрпно. Сва позитивна прошлост уједно је садашњост. Јер никада нема прошлости, никада нема будућности, само *увек овде* живот - вечна садашњост која непрекидно тече из тајних извора стварања.

Треба да постоји једно место где ће бити заустављена историја заборав, где расута слика од парчића сећања може постати целовита, где време плаче и зауставља се.

Јер нечовештво почиње онда када човек нешто заборави. Заборави да је човек.

Рукопис

Видљиво није све. У деловима свемира се показује, у целини се скрива. Долази однекуда и некамо се враћа.

I

Рукопис не живи између писца и читаоца, него *испред* два човека који су један поред другог, један још размишља над рукописом, а други већ није овде.

Куда

Рукопис је писање (ко разреши тајну настанка писања, наћи ће медијум вишег реда од писања).

Рукопис једног дела има принципијелно, трансцендентално, есхатолошко својство. Оригинал (не на безусловно видљив начин) обухвата собом крајње последице.

Знаци, симболи, реченице и веће јединице правилног и неправилног пулсирање рукописа: пројекција су плеса духа. Нема написа који није настао на молбу. Молитељ: непознат иза доба.

Наука не зна како пишемо.

Рукопис одмах фиксира оно што му је неко поверио.

Услов писања: бити сам. Самоћа је оно место где човек не може да лаже. Оно место где у пустоши и тами самоћа добија на дар светлост обасјану снагом духа.

Рукопис је негативан: бео лист, црна слова.

Писање обузда душу и уздигне је до смисла духа.

Писање није начин говора, само утолико ако је тишина празник говора.

Оно о чему се не може говорити, о томе треба писати.

Писање је техника симбола језика.

Човекова зачараност језиком (жеђ за знањем) јесте блеђење карактера чуда Логоса.

Језик није само један медијум међу осталима, него личност и творачка могућност Личности (заједница): божанско објављење препознати у знању.

Рукопис се састоји од писања, писање се састоји од слуха, писање се претвара у веру.

Тамо где се завршава говор, може почети писање.

Прелазак на писање: трагање за говором, омогућавање да реч прослови.

Онај ко пише, син Бога, служи осветљивачком раду Логоса.

Камо

Никада се не одштампа рукопис, увек нешто друго.

Први рукопис је био поравнат песак. Камен, глинена таблица, животињска коже, папирус, восак, пергамент, свила, кора брезе, палмов лист, људска кожа, папир, метал, фолија, екран...

Када се умивам, рукама пишем по лицу.

Ако један спис није сачуван, још се може сачувати несмотрена пажња према њему.

С очувањем рукописа поиграва се случај (глупост).

Принуда власти и нада тајних чувара.

Само се непроменљиво не види.

Писање пламена ватре.

Онај ко пише, заједно са самим собом и другима, увек живи у једном времену, али се често догађа да нема савременика, и с њим заједно не живи ни један читалац.

Онај ко пише има дужност да се извуче из контролних, истражних руку будућих поколења.

Ко се бави трагањем за рукописима и њиховим испитивањем, он мора да сачува наду.

Писање постаје текст. Може да дође мамурно-прашњави филолошки, језички, текстолошки, генетичко-текстокритички, графолошки јуриш. На све се позивајући, ни на један се не ослањајући.

Вођење душе - дечији цртеж - херменеутика.

Од стране власти одређен текст као читаочева дедикација.

Писање не губи свој значај. Технологија смисла не зна шта му је поверила.

Омасовљење писмености и новац су паралелна историја освајања. Писменост и национализам упадљиво иду руку под руку.

Живимо између писања и не-видљиве-слике.

Писање је превазилажење четвороструког смисла.

У отрованости духа: свемир се не може загадити.

Оно што сам сазнао, увек уз помоћ других, сам - знам.

Рукопису су мртве шуме - браћа дрвета живота (и знања).

Рукописи који се чувају у библиотекама света, цедуље су које су тутнуте под језик човечанства(-Голем).

Не могу да прекорачим личне границе изразљивости (схватања).

Доба

Дух доба: постмодерна. Крај историје (Фукујама), потпуни недостак Бога (Бубер), где тело, порука, процес убрзано нестају у неукидивом

пољу силе једне нове гравитације. Привлачност масе: "мамон, привредноцентична осредњост упиштијана у јавно мњење" (Лајош Сабо). Владавина средстава, илузија безграничности медија, срозавање живота на уживање, жудња за новцем и сексом, као пародија живота

Личност и стварност. Атлантиска субстанција потонула је у глади за животом, у новој самосвести. Демографска атомска бомба и појава мутаната, постисторијски човек: интелигенција, електроника, технологија, информатика. Наркисоса који насилну прехуманизацију Замље - терор и тоталаризам, плурализам и демократија очарани теоријама и акцијама - спроводи с прагматичном бестијалношћу. Тржиште и равнодушност у концентрацији и распореду сила света, битка и гложење због позиција уништавања. Јаук Вавилона, херметизација региона, кастизација око леша.

Дух остао без речи, недостатак речи (значања) (у плими речи). Тишина. Тако у сваком добу.

Избрисале су се границе и међусобно су се помешале наука и уметност. Крај теологије, филозофије, природних наука, социологије, психологије - стапају се иронија и метафизика. Носталгија за утопијама и ухронијама. Слатки нихилизам: (*одједном*) анархија и хијерархија, саучешће и дистанца, случај и план, означени и означено, абсентиа и прасентиа, површина и дубина, деконструкција и тотализација, игра и смрт, самосвесност и остављеност, потрошња и кура за мршавање, дроге и лековите траве - преживљавање *проапикалитичке* атмосфере којој једва чекамо крај. Налази се иза модерне и (супер-, хипер-) постмодерне: у *проапикалпси*.

(У нама самима бесни, у испољавању експлодира) Рат.

Доба је такво какво јесте. За забринутост нема никаквог разлога. "Мудрац не стрепи за живе, ни за мртве. Није било времена када ЈА нисам био..." (Бхагавад-Гита). Овде смо сви ми у гостима. Ствар је веома једноставна: "Земљу заувек добијају кротки, с радошћу уживају у њеном обиљу" (Псалми 37,11).

Дневник

"Прича се да се појавила књига једног младића, душевни дневник с лабуђим и каменим песмама. Тајно је припремана, као и свако важно дело. Њена четворочлана форма била је сложено једноставна, тема тешка. У књизи је прословио непознатим гласом, оним који се данас једва и може чути, што је било веома давно. Само су мртви говорили овако, који одиста више нису с нама, и тај глас се може чути тек посредством књиге. Ухватио је грчки мит, један од чворова неразмрсиве нити, причу о Дедалу (Даидалос). У књизи се поставља најдубље питање уметничког бивства с оне стране судбине: да ли да ми живот буде дедалски или икарски? Да ли да живим као Дедал, да градим животно дело лавиринт по којем ми чудовишна душа тумара; да учим сина опасном знању летења, и да видим како се с највеће висине одмах стрпоштава у смрт? Или да живим као Икар, у вечној младости, у једном једином трену разуздане радости? Обоје је суноврат. Глас субјекта књиге, песник, не бира ни једну могућност, јер прихвата обе. Истовремено би узлетео највише и истовремено би писао дедалски дневник о лету, о стрпоштавању у смрт. *Живети у парадоксу*. То је најтеже. Има један тренутак када учитељ и његов ученик стоје поред лавиринта, треба некуда бежати. Из земаљског белаја, из греха, из роштва један једини пут води, отворено небо. Ни на икарски, ни на дедалски начин не може се наћи небо. Песник га тражи. У књизи има један стих у којем престаје дилема, и небо се отвара. Није ни стих, него само две речи. Глас каже: *недостајеш (ми): амин*. У еху хебрејске завршне речи или речи којом се нешто наглашава погођен недостатак Бога. Бар нека буде недостатак Бога. Е па, тако сам ја видео ову књигу када су причали да је била најавна која обећава, али још нико није знао да једну једину песму треба да напише..." - рекао је учитељ Дедал (Даедалус) и дао знак да одустанем пре него што сам хтео да поставим питање.

Шах

Шах табла се састоји од 8x8 поља. Приликом испитивања математичких проблема настанка броја осам (половљење четворочлане шеме - крст, стране света, годишња доба, праелементи итд.) вреди погледати сам број. Знак за осмицу је арапског порекла ("8") и сви га знају. О чему је реч? Осмица симболизује све што

ствара човекова змијска логика. Осмица: дупла нула, на спрат/два пута ништа - човеков аутопортрет. Разумевање осмице је прва лекција из шаха.

На шаховској табли стоји, непостојећи једни без других, бела и црна група, пар исто као мушкарац и жена, десно и лево, јанг и јин, Авељ и Каин итд. Пар обухвата дуалну организацију и дихотомно јединство две *половине*. За бинарно постојећа два пола кобна је свака неутрализација. Не можемо рећи да постоји добро и постоји лоше, да постоји *да* и постоји *не*. Само можемо да кажемо да су нераздвојиво заједно. Једном половином свога мозга можемо да убијемо другу, што је у одређеном погледу достојно пажње, мада бисмо били присиљени да окончамо свој живот.

Прича о зрнима жита постављеним на шаховску таблу заправо је увертира магичне привлачности шаховске игре, покушаја који је усмерен на решавање наизглед неисцрпних тајни. Шаховска игра је пробни камен духа, каже Гете. Шаховска игра је сродник пирамида и катедрала. Имитација стварања. Бескрајни потези на шаховској табли могу бити увек другачији у свакој прилици, и не могу се средити у низ који би математички био подупрт бар и у најмањој мери. Сваки математички приступ, ма колико био непрегледан коначни низ комбинација, сукобљава се с недокучивим зидом кроз који бројеви не пролазе. "Једино Бог уме да заврши рачунања, ми само умемо да довршимо доказивања" (Доналд Кнут).

Уметник има могућност да апстрактна осећања и атмосфере репрезентује на новим моделима. Ако је модел овако анахрон као шах, онда или остајемо унутар система аксиома, или покушавамо да исправимо аксиоме уз потпуно искључивање самовоље. Аксиом се не може одбацити, вратиће се.

Неизмењено се налазимо после седмог дана стварања. Наш посао је (у овом дугачком осмом дану) да исправимо у сопственим мислима укоренење аксиоме да човек који живи у нама, користећи се Кузанским, *illa imitari protest Deum* (поступа на начин Бога).

На шаховској табли фигуре се крећу према неизбежним правилима, али унутар њих могу слободно да се крећу, као и сви у свом сопственом животу. Потез се не може вратити, морамо даље, чека

нас крај. У шаху играју два играча. У свом животу се (једино) са самим собом играмо, црно у нама с белим у нама. Не знамо ко ће победити, бело или црно.

Поговор

Ускличник

Срча од есејчића

ОДЛАЖЕМ И ЧЕКАМ. После прочитане књиге Лајоша Кесегија знао сам да је морам преводити. На истом смо трагу: Хамваш, Лајош Сабо, Ниче... Искуство које је он прибрао ферментовало се у одиста кратке записе. Али се наслућује пређени дуги пут и нађени израз. Кратка реченица. Кесеги је сасвим победио страх од претенциозног: само је мисао вредна пажње ако је реченица дуга, компликована, тешко разумљива; само дебеле књижурине носе тежину и терет нашега света.

А упознати Лајоша Кесегија и разговарати с њим у више наврата значи сазнање да су све његове мисли потврђене његовом личношћу. Нема разлике између написаних реченица и живота којим Кесеги живи. Ако каже небо, небо; ако отров - па онда кукута. Не само одговорност, него склад који успокојава, ма какав да је крајњи исход. Дакле, могуће је јасно видети овај наш свет, не полудети од ужасног сазнања, чак остати нормалан.

Кесеги нуди реченице, мисли, чак речи. Онима којима су потребне. Не држи много до свога ауторства, једино, тако се збило, ето, баш он је то прибележио. Могао је и неко други, могао је и он нешто друго. Има ли саговорника?
Питање није реторичко, читаоче, одазови се!

Свет не објашњавати, не склепавати теорије; живети и загнути се потпуно у живот: потонути или не потонути, није питање сад, већ очекивана последица, сам чин.
А противречности?

Требало би издвојити само неколико мисли аутора и одмах видети: свет је препун противречности, као и сам човек, било да пише или не пише; ако је мисао дубока, ако жели да обухвати, не само кришку, већ цео свет - мора бити противречна. Али ако је писац искрен, он се не поиграва противречностима, парадоксима, већ их болно саопштава.

САЧЕКАО САМ. Најлакше и најлагодије: после прочитане књиге започети превођење. Али ја сам у послу који не смем да одлажем, који ме чека; само га ја могу довршити, избегавање није суочавање. Истина, немам рок, али ја сам свој рок и своје време. Али чим сам довршио превод последње странице романа Петера Естерхазија *Harmonia caelestis*, - једногодишњи рад, готово хиљаду страница -, још исти дан, као заслужену награду, почео сам да преводим Кесегија. Уз велико задовољство.

У камп-приколици у Рибашевини довршавам разговоре с једним Мађарем и одмах започињем (настављам) с другим. А ниједан од њих као да и није Мађар; обојица одиста припадају човечанству. Чак када бих окупио ове сељане, мислим да би врло лако разумели обојицу писаца. Можда би им чак мислилац Кесеги био ближи, готово присан. Не би ни могли разумети да је Мађар и да су те мисли превод. Као да говори неко наш, с нашим искуством.

Апсолутна сагласност преводиоца с аутором. Само на два-три места главобоље, које решење применити у преводу, да ли је баш то мисао писца, неће ли колоквијални израз да га оштети...? Све остало прозрачно, ведро, плаво, с белим облачићима.

Ако неко сме да користи кратку реченицу, тек онда је истински стваралац.

У Кесегијевој књизи нема ваљда ниједна необична реч (можда ће за некога бити необичан понеки термин, али не за познаваоце Хамваша, Л. Сабоа, Ничеа...), нема књишких речи; човек разговара са собом, са својим сабратором, говори једноставне речи иза којих нема ништа друго до оно што хоће да каже, да саопшти своје искуство и свој доживљај света око себе и у себи, али не као мученик кога нико не разуме, па јауче на сав глас. Говори човек. Зато га је лако преводити.

Ево, ипак, неколико издвојених реченица:

Свако би волео малко бесмртности.

Слободна воља је умрла када је устала против десет заповести.

Оно што знам постојало је и онда када нисам знао.

Свака добра књига, попут руке која милује, продужава нам живот.

Моје способности чиле: више никога не умем да следим.

Осећај бола смо добили да не бисмо причинјавали бол.

Није страшно што нема путева, него што нико не тражи свој.

Овај век је био онакав какви смо ми.

Следили смо чудне стопе за које се испоставило да су наше.

Опростити свима који су написали књигу.

Сањати и све пренети у будност.

Јер нечовештво почиње онда када човек нешто заборави. Заборави да је човек.

Оно о чему се не може говорити, о томе треба писати.

Никада се не одштампа рукопис, увек нешто друго.

Оригинална књига *Ne légy távol!* (*Не буди далеко!*): у нашем издању није комплетно преведена. Први и трећи циклус су избором сажети у један (с дозволом аутора: узми шта год хоћеш, изостави шта год мислиш, премештај како ти се свиђа...!), док је други преузет у целини. Надам се да тиме нисам оштетио аутора.

А ко је Лајош Кесеги? Тражио сам од њега да ми напише кратак есеј о себи: ко је он. Ако у међувремену пристигне, није сигурно да ће, биће овде приложен.

Дотле:

Аутор живи у Веспрему, у Прекодунављу. Тренутно је уметнички секретар позоришта у лепом граду и још лепшем позоришту. Архитекта? Филозоф? Мислилац? Писац? Есејиста? Не знам. Вероватно ни он.

Поред наведене збирке, објавио је и другу књигу, *Guémántfűrészszítra* (*Сутра-дијамантна тестера*), Веспрем, 2000. Опет есеји (Хамваш, Сабо, Ниче; Беме, Декарт, Лајбниц; па писци: Тагоре, Јокаи, Виктор Чолноки; и друге теме; најобимнији је текст о Ничеу, опет кратки есејистички записи, али процеђени, подстицајни, живе, а овамо само други о Ничеу!), дакле дубоко и "ненаучно" о мислиоцима, писцима, делима и о личном приступу с пуном одговорношћу. И ову књигу треба превести.

Кесеги вели да сада ништа не пише, не зна ни када ће, нити да ли ће...

Има одраслу ћерку из првог брака; наглашава: срео је праву жену, управо је заљубљен.

ПРИСНА ОСЛОВЉЕНОСТ. Ако стваралац својом написаном мишљу може присно да ослови читаоца, лук је успостављен. Никаква накнадна објашњења нису потребна. Разговор је започео и траје. Узбуђење замењује радозналост. Руку под руку, за сада двојица.

Рибашевина, 14. август 2001. године

Сава Бабић

Преживети

"Питаш ме: ко си? Садашњи мој сапутниче. Од некуда долазиш, саслушаш ме и некида одлазиш. У овом тренутку би волео, као и раније: покушаваш да своје блаженство оствариш посредством другог човека. Очекујеш да ће он хранити твоју љубав, од његовог Сунца желео би да се згрејеш. То не може да профункционише све док је цео процес једностран, односно само ти добијаш од њега. Велиш да би и ти њему за то нешто дао? У реду, онда је реч о трампи. Али да ли си већ открио своју љубав - себи самом и без другог?... Питаш: који је твој пут? Једино да играш своју улогу. Изађи на позорницу, и прикажи је. Нека те не ремети што ниси истоветан с њом. Позорница је у овом тренутку твој свет, дакле играј тако добро колико год можеш. За тебе то некако лажно звучи? Не брини - на твој пут сада се то тражи од тебе. Сматрај себе онолико важним колика је твоја улога... Питаш: који је твој циљ? Сада си се окренуо према земном свету. Несумњиво је да материјални свет има своје место и своје време. Пронаћи ћеш уравнотежени (и не сужени) приступ улоге личности. Сигурност има своју праву вредност, али то још само по себи није крајњи циљ.

Видим, све ово те на задовољава. У реду. Рећи ћу ко си. Знаш да се на земљи сваки човек, према својој актуелној карми, рађа у једном од дванаест племена, како би преживао што је за његов развој управо неопходно. Ти си сада рођен у трећем племену - за многе ужасно -, као маг исцелитељ. Углавном си умешен од воде и земље, зато

жудиш за ваздухом и ватром. Твоје је место у фантазији свакодневице, у библиотеци. Твој је посао да истражиш оно што се изгубило, да изнесеш на светлост оно што је потонуло. Тихо и неуморно. У томе си озбиљна старина, није ти потребна помоћ. У свом раду једва да си у дотицају са спољним светом, стојећи на покретном мосту, ти си танани учитељ. И своју љубав очекујеш овде, на покретном мосту, и ако неко наиђе, узмичеш или га салећеш својим жељама. Ако каткада скокнеш у свет људи, онда си усијана глава, борац освајач и побуњеник, запрепешћујући чужац, и сада већ можда мудрац који је у стању да понекада и помогне. Твоје учење мало њих слуша, јер се у њега често тако уживиш као пророк разорена ума. А стидљиво кријеш да сањариш о новцу, о великој ризници. И о томе да ћеш, као неки луди краљ, све расути свету који си позвао у госте. Можда ћеш једном открити шта је благо. У свету своје душе начинио си своју позорницу, затворио се, не видиш своју унутарњу лепоту. Али као продуховљени, самарићански видовњак дивиш се и очаран си другим човеком. Видиш његову суштину, његову невидљиву покретачку силу и његове патње. Зато те се онајвећма плаше. Још не би била невоља ако би у другима понекад будио страх. Али ти си највећи будилац страха у самом себи. Мада твоју заблуделу душу пријатељски посматра највећи исцелитељ, Плави Маг, и чека да обришеш своје смрзле сузе, и да се смејеш с њим. Чека да подигнеш поглед. Твоја добровољна затвореност: врата која се отварају према горе. Чека те на врху других светова."

Веспрем, 26. јула 2001.

Лајош Кесеги

Поговор

Сава Бабић: Ускличник

Лајош Кесеги: Преживети

Лајош Кесеги (Кџсезги Лајос) рођен је у Девечеру, 7. новембра 1956. године, ноћу у 1 сат и 30 минута. Писац, уредник, професор архитектуре. Заједно с Миклошем Вархеђијем приредио је спомен-бројеве часописа *Елетинк* с делима Беле Хамваша, 1987, и Лајоша Сабоа, 1989. Године 1989. покренуо је серију књига *Pannon Panteon*, у којој су објављени текстови кардиналних мислилаца мађарске филозофије. До сада је објавио две збирке есеја. Тренутно је

професор на Архитектонском факултету у Веспрему и књижевно-уметнички секретар позоришта "Петефи" у Веспрему.

(Клапна:)

Ове крхотине есеја (првобитно дневнички записи) заправо су књига размишљања једне личности. Потрага за оним несигурно уравнотеженим стањем у којем се Ја буди; потрага пута у који би се Ја могло преобратити; потрага за смислом једног личног живота (без Ја). Аутор у својој првој књизи покушава да своју егзистенцију (ако је има) отвори *свему* тамном и светлом (у *проапокалиптичком* добу када је Име далеко). Написи у књизи (исповести, мали есеји, одломци) представљају таласање једног унутарњег говора, одломци су монолога једног живота и схватања на крају двадесетог века. Књига се састоји из три дела: први део је оно што се овде може прочитати; други део је оно што је аутор изоставио или није написао; трећи је оно о чему је *реч*. Написи се згрушавају у споменар у којем је остварено оно што се не може реализовати или се комешају реченице које се могу реализовати, у првом лицу једине, као што се оглашава псалмопевац: "О Боже мој, не буди далеко..."